

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2020-03-19

Närvarande: F.d. justitierådet Eskil Nord samt justitieråden Inga-Lill Askersjö och Sten Andersson

Ett förtydligat statligt ansvar för vissa kärntekniska verksamheter

Enligt en lagrådsremiss den 5 mars 2020 har regeringen (Miljödepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i miljöbalken,
2. lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet och
3. lag om ändring i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Helen Blomberg och Kristina Börjevik Kovaniemi.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i lagen om kärnteknisk verksamhet

15 b – 15 d §§

Förslaget innebär att det genom de nya 15 b – 15 d §§ införs bestämmelser om tillstånd till slutlig förslutning av ett geologiskt slutförvar. I de föreslagna paragraferna framträder ett förfarande som består av flera steg. I ett första steg meddelar regeringen tillstånd till att slutligt försluta ett geologiskt slutförvar och beslutar samtidigt om de villkor som tillståndshavaren har att uppfylla (15 b §). Tillståndshavaren ska sedan till regeringen redovisa de åtgärder som har vidtagits med anledning av detta beslut (15 c §). I nästa steg ska regeringen godkänna åtgärderna och besluta om vid vilken tidpunkt slutförvaret ska vara slutligt förslutet (15 d §). När denna tidpunkt har inträtt, övergår ansvaret för det geologiska slutförvaret och avfallet till staten, vilket anges i 15 e §

Bestämmelserna måste läsas mot bakgrund av den befintliga bestämmelsen i 5 § som innebär att kärnteknisk verksamhet inte får bedrivas utan tillstånd. Redan uppförandet, innehavet och driften av en anläggning för slutförvaring kräver alltså tillstånd (jfr 1 § andra stycket 1 och 2 § 1 c). Det tillståndsförfarande som regleras i 15 b – 15 d §§ kompletterar därför ett tidigare tillståndsförfarande i vilket de närmare villkoren för framtida slutförvaring redan har bedömts.

Enligt Lagrådets mening skulle regelverket bli lättare att förstå om det i 15 b § togs in en erinran om att frågan om tillstånd till slutförvaret ska prövas i ett annat förfarande och att det tillstånd som krävs för att slutligt försluta slutförvaret därför utgör ett särskilt tillstånd (jfr 5 a § där just detta uttryck används). Lagrådet föreslår mot denna bakgrund att 15 b § utformas på följande sätt.

Av 5 § följer att det krävs tillstånd för att uppföra, inneha eller driva ett geologiskt slutförvar.

Det krävs särskilt tillstånd av regeringen för att ett geologiskt förvar ska få förslutas slutligt.

Regeringen ska i samband med tillståndet till slutlig förslutning besluta om de villkor som ska vara uppfyllda för att den slutliga förslutningen ska få ske.

Om Lagrådets förslag godtas, bör hänvisningarna i 15 c § och 15 f § 1 kompletteras med hänvisningar till relevant stycke i 15 b §.

Enligt den föreslagna 15 d § ska regeringen – om villkoren i beslutet enligt 15 b § är uppfyllda – såväl godkänna de åtgärder som tillståndshavaren har vidtagit som besluta om den tidpunkt då slutförvaret ska vara slutligt förslutet. Såvitt Lagrådet förstår kommer emellertid ett godkännande enbart att vara ett uttryck för bedömningen att villkoren enligt 15 b § är uppfyllda och att det därmed finns förutsättningar att besluta om en tidpunkt för slutlig förslutning. Ett särskilt beslut om att godkänna vidtagna åtgärder framstår därför som överflödigt. Lagrådet föreslår att bestämmelsen om godkännande får utgå.

Den tidpunkt för slutlig förslutning av slutförvaret som regeringen ska besluta om är, såsom Lagrådet uppfattar bestämmelsen, inte avsedd att markera den tidpunkt då vissa faktiska omständigheter ska föreligga eller vissa faktiska åtgärder ska ha vidtagits. Att slutförvaret ska vara slutligt förslutet vid en viss tidpunkt synes i stället vara avsett att markera att vid den tidpunkten övergår ansvaret för slutförvaret från tillståndshavaren till staten (jfr 15 e §).

Lagrådet föreslår mot denna bakgrund att 15 d § ges följande lydelse.

Om villkoren i beslutet enligt 15 b § tredje stycket är uppfyllda, ska regeringen bestämma den tidpunkt då slutförvaret ska anses vara slutligt förslutet.

Förslaget till lag om ändring i lagen om finansiering av kärntekniska restprodukter

Lagen om finansiering av kärntekniska restprodukter innehåller bestämmelser om avsättning till en kärnavfallsfond, avsedd att finansiera vissa framtida kostnader. Fondmedlen ska användas för att täcka den del av kostnaderna som en tillståndshavare ansvarar för (se 14 § med hänvisningar till 4 och 6 §§).

Enligt 15 a § i förslaget ska fondmedel användas "på det sätt som anges i 14 och 15 §§ även för kostnader som staten har för verksamhet där ansvaret övergått till staten enligt 14 b § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet". Avsikten torde vara att staten, vid fullgörandet av sitt ansvar enligt 14 b § lagen om kärnteknisk verksamhet, ska ha samma möjlighet att få sina kostnader täckta av fondmedel som tillståndshavaren annars skulle ha haft. Lagrådet föreslår att detta får komma till tydligare uttryck i lagtexten, t.ex. på följande sätt.

När staten har kostnader för att fullgöra sitt ansvar enligt 14 b § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet, får staten använda de fondmedel som tillståndshavaren annars skulle ha fått använda.

Övrigt lagförslag

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.